

विशेष घटक योजनेअंतर्गत अनुसूचित जाती / नवबौद्ध शेतकऱ्यांना शेतीसाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना सन २००६-२००७ मध्ये राबविणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक:- विधयो १६०६/ प्र.क्र. ३५/ ४ अ
मंत्रालय विस्तार, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक:- १० जुलै, २००६.

वाचा :-

- १) शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, क्रमांक विधयो १६०५/ प्र.क्र.११४/ ४ अ, दिनांक :-११ ऑगस्ट, २००५.
- २) वित्त विभागाचे परीपत्रक क्र. खर्चनि-१००६/प्र.क्र.१/अर्थोपाय, दिनांक २०/४/२००६
- ३) शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग क्रमांक अंदाज १००६/प्र.क्र. ४४ /२-अ, दिनांक ६ जून, २००६.

प्रस्तावना :-

दारिद्र्य रेषेखाली असणाऱ्या अनुसूचित जाती /नवबौद्ध शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवून त्यांना दारिद्र्य रेषेवर आणण्यासाठी कृषि विभागामार्फत विशेष घटक योजना १९८२ पासून राज्यामध्ये राबविण्यात येत आहे. या योजनेतर्गत जमीन सुधारणा, निविष्ठा पुरवठा, पीक संरक्षण औजारे / शेतीची सुधारीत औजारे बैलगाडी, बैलजोडी, रेडेजोडी, इनवेल बोअरिंग, जुनी विहीर दुरुस्ती, पाईपलाईन व पंपसेट, नवीन विहीर इत्यादी बाबींवर अनुसूचित जाती / नवबौद्ध शेतकऱ्यांना अनुदान देण्यात येते. सदर योजना राज्यात सन २००५-२००६ मध्ये राबविण्यास संदर्भाधिन दि.११ ऑगस्ट, ०५ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली होती. उपरोक्त योजना सन २००६-२००७ या वर्षामध्ये चालू ठेवण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

दारिद्र्य रेषेखाली असणाऱ्या अनुसूचित जाती / नवबौद्ध शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवून त्यांना दारिद्र्य रेषेच्या वर आणण्यासाठी विशेष घटक योजनेअंतर्गत अनुसूचित जाती नवबौद्ध शेतकऱ्यांना शेतीसाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना सन २००६-०७ मध्ये राबविण्यास व त्याकरीता रु. ५७०१.३८ लाख (रुपये सत्तावन्न कोटी एक लाख अडतीस हजार फक्त) खर्चास शासनाची प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे. या योजनेअंतर्गत जमीन सुधारणा, निविष्ठा पुरवठा, पीक संरक्षण औजारे / शेतीची सुधारीत औजारे बैलगाडी, बैलजोडी, रेडेजोडी, इनवेल बोअरिंग, जुनी विहीर दुरुस्ती, पाईपलाईन पंपसेट, नवीन विहीर, परसबाग, ताडपत्री पुरवठा, तारेचे कुंपन, धान्य कोठी (वॅट्र शासनाच्या धान्य वाचवा योजनेनुसार) तुषार /ठिबक सिंचन संच पुरवठा, शेततळे इत्यादी कार्यक्रम परिशिष्ट (एक) मध्ये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार राबविण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच उपरोक्त योजना राबवितांना परिशिष्ट (दोन) मधील कार्यपद्धतीचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.

२. लाभार्थ्यांना उपरोक्त योजनेतर्गत समाविष्ट असलेले घटक / बाब यापैकी एक किंवा जास्त घटकांचा / बाबींचा लाभ त्यांच्या गरजेनुसार घेता येईल; परंतु जुनी विहीर दुरुस्ती अथवा इनवेल बोअरिंग यापैकी एकाच बाबींचा लाभ लाभार्थ्यांना देण्यात यावा. तसेच प्रती लाभार्थी अनुदानाची कमाल मर्यादा जे लाभार्थी नवीन विहीर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत, त्यांचेसाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रु.६१५००/- राहिल. व जे लाभार्थी नवीन विहीर या घटकांचा लाभ घेणार नाहीत, त्यांचेसाठी इतर घटकांचा लाभ घेणेसाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ३०,००० /- राहिल.

३. सदर योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी निर्गमित कराव्यात. या मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करतेवेळी पुढील प्रमुख बाबी अंतर्भूत करण्याची दक्षता घेण्यात यावी.

I) प्रत्येक जिल्ह्याचा यथार्थदर्शी संशोधन व विस्तार आराखडा तयार करण्यात येत आहे त्यामध्ये या योजनेचा गरजेनुसार अंतर्भाव करण्यात यावा.

II) या योजनेचे मूल्यमापन त्रयस्थ यंत्रणेकडून (Third Party Evaluation) करून घ्यावे.

III) कर्मवीर दादासाहेब गायकवाड स्वाभिमान व सबळीकरण योजनेतर्गत सामाजिक न्याय विभागामार्फत अनुसूचित जाती, नवबौद्ध घटकांना ४ एकर जिराईत अथवा २ एकर बागायती जमिनीचे वाटप करण्यात येते. सदर लाभार्थ्यांना विशेष घटक योजनेचा लाभ प्राधान्याने देण्यात यावा.

IV) वैयक्तीक लाभार्थी निवडतांना महिला लाभार्थींना प्राधान्य देण्यात यावे. असे लाभार्थी उपलब्ध न झाल्यास इतरांची निवड करण्यात यावी.

V). सन २००५-०६ मध्ये लाभ घेतलेल्या व सन २००६-०७ मध्ये वैयक्तीक लाभ दिलेल्या लाभधारकांची यादी जिल्हा परिषद , तालुका कार्यालये/पंचायत समिती / जिल्हाधिकारी कार्यालय व समाज कल्याण अधिकारी कार्यालयात लावण्यात यावीत तसेच इंटरनेट वर देखिल देण्यात यावी.

४. उपरोक्त योजना सन २००६-२००७ या वर्षामध्ये राबविण्यास रु. ५७०१.३८ लाख (रुपये सत्तावन्न कोटी एक लाख अठ्ठतीस हजार फक्त) खर्चाच्या कार्यक्रमासाठी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे व या निधीचे जिल्हानिहाय वितरण करण्यास त्यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. वित्त विभागाच्या संदर्भाधीन दिनांक २० एप्रिल, २००६ च्या परिपत्रकात नमूद केल्यानुसार या योजनेचा खर्च मासिक निधी विवरणपत्राच्या मर्यादेत होईल याची दक्षता संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे यांनी घ्यावी.

५. या योजनेवरील खर्च खालील लेखाशीर्षातर्गत सन २००६-२००७ वर्षाकरिता मंजूर असलेल्या तरतुदीतून भागविण्यात यावा.

लेखाशिर्ष :-

मागणी क्रमांक डी-३

"२४०१ पीक संवर्धन

८०० इतर खर्च ८०० (दोन) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना

राज्य योजनांतर्गत योजना विशेष घटक योजना ,

(००) (०३) विशेष घटक योजनेखाली खते

बी-बियाणे इत्यादीसाठी अर्थसहाय्य, ४३ अर्थसहाय्य (२४०१ १११४)

६. मंजूर निधीचे वाटप जिल्हा परिषदांना करण्यास संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि आयुक्तालय महाराष्ट्र राज्य , पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.संबंधित जिल्ह्याला मंजूर केलेला निधी मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी, जिल्हा परिषद कोषागारामधून काढून जिल्हा निधीमध्ये ठेवतील . कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना आवश्यक तितका निधी वेळोवेळी जिल्हा निधीतून काढण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

७. हे आदेश सामाजिक न्याय विभागाच्या क्रमांक:अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक:३३९९, दिनांक २९ जून, २००६ अन्वये दिलेल्या मान्यतेने व वित्त विभागाच्या क्र. खर्चनि १००६/प्र.क्र.१/अर्थोपाय, दिनांक २० एप्रिल, २००६ अन्वये प्रशासकीय विभागांना दिलेल्या अधिकारानुसार सचिव (कृषि) यांच्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने,

(आ. भ. रामटेके)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

प्रति,

आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) .कृषि आयुक्तालय ,पुणे (१० प्रतीसह)

सर्व विभागीय आयुक्त

संचालक, समाज कल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सर्व संचालक/ सहसंचालक ,.कृषि आयुक्तालय ,पुणे

सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक

जिल्हाधिकारी व सदस्य सचिव, जिल्हा नियोजन विभाग मंडळ (सर्व)

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद

सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी

सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी

व्यवस्थापकिय संचालक, महाबीज, अकोला

सर्व कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद

महालेखापाल, महाराष्ट्र -१/२ (लेखा व अनुज्ञेयता),(लेखा परीक्षा), मुंबई/नागपूर

अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई

सामाजिक न्याय विभाग, मंत्रालय मुंबई ३२.

सर्व सहसचिव /उपसचिव/अवरसचिव / कार्यासन अधिकारी, (कृषि) कृषि व पदुम विभाग

सहसंचालक (विघयो), कार्यालय संचालक, समाज कल्याण, संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,

ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग मंत्रालय मुंबई ३२ वित्त विभाग व्यय -१, मंत्रालय मुंबई ३२ ,नियोजन विभाग,

**विशेष घटक योजनेंतर्गत अनुसूचित जाती / नवबौध्द
शेतक-यांना कृषि विकासासाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना**

१. जमीन सुधारणा :

जमीन सुधारणा करण्यासाठी रु. २०,०००/- च्या मर्यादेत १ हेक्टर पर्यंत १०० % अनुदान किंवा ग्राम विकास व जलसंधारण विभागाने निश्चित केलेल्या निकषानुसार १०० टक्के अनुदान देय राहिल. सदर घटकांचे निकषामध्ये वेळोवेळी केले जाणारे बदलही लागू राहतील. या बाबतंतर्गत नवीन भात खाचरे, मजगी या बाबींचा लाभ देण्यात यावा.

जमीन सुधारणा या बाबींसाठी रु २०.०००/- पेक्षा जादा येणारा खर्च लाभार्थीने स्वतः सोसावयाचा आहे.

२. निविष्ठा पुरवठा :

निविष्ठा पुरवठा करण्यासाठी रक्कम रुपये ३०००/- च्या मर्यादेत १०० टक्के अनुदान उपलब्ध राहिल. याबाबीमध्ये शेतक-यांना फक्त बियाणे, खते व पीक संरक्षण औषधे यांचा पुरवठा करण्यात यावा. निविष्ठांचा पुरवठा करताना भौगोलिक परिस्थितीचा अभ्यास करून त्या त्या भागात होणा-या प्रचलित पिकांच्या बियाण्यांचे सुधारित अधिक उत्पादन देणारे वाण यांचा पुरवठा करण्यात यावा. पीक उत्पादन आराखड्याप्रमाणे निविष्ठा वाटपाचा आराखडा तयार करण्यात यावा व त्याप्रमाणे निविष्ठांची मागणी, खरीप हंगामाकरिता जानेवारी महिन्यात व रब्बी हंगामाकरिता जुलै, महिन्यात निश्चित करून त्याप्रमाणे बियाणे पुरवठ्यासाठी सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळाच्या स्थानिक कार्यालयांत व खतांचा पुरवठा करणेसाठी महाराष्ट्र राज्य मार्केटिंग फेडरेशनच्या किंवा एम.अ.आय.डी.सी. च्या कार्यालयात मागणी नोंदवावी. निविष्ठांचा पुरवठा हंगाम सुरु होण्यापूर्वी करण्यात यावा.

निविष्ठांचा पुरवठा हा १ हेक्टर क्षेत्र मर्यादेत करावा. निविष्ठांचे वाटप करताना शेतक-यांना तांत्रिक मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे. यासाठी कृषि विभागातील यंत्रणेमार्फत तांत्रिक मार्गदर्शन करण्यात यावे. सर्व लाभार्थ्यांना तांत्रिक माहिती देण्याच्या दृष्टीने आवश्यकतेप्रमाणे मेळावे आयोजित करून कृषि उत्पादन वाढीबाबत मार्गदर्शन करावे.

३. पीक संरक्षण अवजारे / शेतीची सुधारित औजारे :

या बाबींतर्गत नांगर, वखर, पॅडीपडलर, बियाणे व खते पेरणीयंत्र, फवारणी यंत्र, डस्टर इ. अवजारांचा शेतक-यांच्या मागणीप्रमाणे पुरवठा करण्यात यावा. यासाठी अनुदान रक्कम रु.६,०००/- पर्यंत १०० टक्के उपलब्ध राहिल. या योजनेंतर्गत कृषि विद्यापीठाने विकसित केलेली सर्व औजारे, फवारणी व धुरळणी उपकरणे यांचा समावेश राहिल. मात्र ज्या भागामध्ये ही शेतीची अवजारे प्रचलित असतील व अशा अवजारांना जिल्हा स्तरीय समितीची मान्यता दिलेली आहे. अशा अवजारांचा शेतक-यांच्या मागणीनुसार पुरवठा करण्यात यावा.

या बाबींतर्गत धुरळणी, फवारणी उपकरणे व शेती सुधारित अवजारे यांचा मोफत पुरवठा करावयाचा आहे. त्याच बरोबर कृषि विभागाच्या अन्य योजनांमधून यासाठी काही प्रमाणात अनुदानाची तरतूद आहे. विविध योजनांच्या माध्यमातून गरजू शेतक-यांना या बाबींवर लाभ देताना, शेतक-यांस कोणत्या अवजारांची गरज आहे. हे त्यांच्याकडून जाणून घेऊन अवजारांचा पुरवठा करण्यात यावा.

४. बैलजोडी / रेडे जोडी :

आय.आर.डी.पी. योजनेप्रमाणे बैलजोडी / रेडे जोडी यासाठी जे निकष निर्धारित करण्यात येतील. त्या निकषांच्या १०० % अनुदान उपलब्ध राहिल.

आय.आर.डी.पी.मध्ये बैलजोडी / रेडे जोडी जोडीचे किंमतीबाबत वेळोवेळी ज्या सुधारणा करण्यात येतील त्या. याबाबीसाठी देखील लागू होतील. बैलजोडी / रेडे जोडी यांचा पुरवठा लाभार्थ्यांच्या गरजेनुसार करण्यात यावा. याबाबतीतील संभाव्य गैरप्रकार टाळण्यासाठी बैलजोडी / रेडे जोडी ची खरेदी नियमित जनावरांच्या बाजारांत लाभार्थ्यांच्या संमतीने व पशुवैद्यकीय अधिकारी, जिल्हा कृषि अधिकारी (विशेष घटक योजना) व कृषि अधिकारी (विधयो) यांच्या उपस्थितीत करावी. बैलजोडी / रेडे जोडी सुदृढ असल्याबाबतचे पशुवैद्यकीय अधिका-याकडून प्रमाणपत्र देखील घ्यावे. खरेदीचा व्यवहार झाल्यानंतर बैलजोडी/ रेडे जोडीचा विमा उतरून घ्यावा व निशाणी म्हणून "टूटूईंग" करून घ्यावे.

५. बैलगाडी :

आय.आर.डी.पी.योजनेप्रमाणे बैलगाडी या घटकांसाठी जे निकष निर्धारित करण्यात येतील, त्या निकषांच्या १०० टक्के अनुदान उपलब्ध राहिल.

आय.आर.डी.पी.मध्ये बैलजोडीचे किंमतीबाबत वेळोवेळी ज्या सुधारणा होतील त्या येथे देखील लागू होतील.

बैलगाडीचा पुरवठा लाभार्थ्यांच्या गरजेनुसार करण्यात यावा. बैलगाडीचा पुरवठा केल्यावर बैलगाडीवर विशेष घटक योजनेंतर्गत पुरवठा असे पत्र्यांचे लेबल लावावे, अथवा लाकूड असलेल्या भागात असे कोरून घ्यावे

६. **जूनी विहिर दुरुस्ती :**

याबाबीसाठी नाबार्डने निर्धारित केलेल्या निकषांच्या १०० टक्के म्हणजेच रुपये १०,०००/- पर्यंत देय राहिल. काही लाभार्थ्यांना स्वतःकडे असलेल्या जुन्या विहिरीच्या दुरुस्तीचे काम करताना उपअभियंत्याकडून तांत्रिक मान्यता घेऊन कृषि अधिकारी (विधयो) यांच्यामार्फत झालेल्या कामाचे मोजमाप करून खर्चाच्या प्रमाणात १०० टक्के अनुदानाचा लाभ देण्यात यावा व त्याप्रमाणे कृषि अधिकारी (विधयो) यांनी केलेल्या मोजमापांचे प्रमाणपत्र रेकॉर्डला ठेवण्यात यावे. नाबार्डकडून याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेस देखिल लागू होतील.

७. **इनवेल बोअरिंग :-**

यासाठी रुपये ८,०००/- च्या मर्यादेत १०० % अनुदान देण्यात यावे. उपअभियंत्याकडून तांत्रिक मान्यता देऊन कृषि अधिकारी (विधयो) यांच्यामार्फत झालेल्या कामांचे मोजमाप करून खर्चाच्या प्रमाणात अनुदानाचा लाभ देण्यात यावा व त्याप्रमाणे कृषि अधिकारी (विधयो) यांनी केलेल्या मोजमापांचे प्रमाणपत्र रेकॉर्डला ठेवण्यात यावे. नाबार्डकडून याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेस देखिल लागू होतील.

लाभार्थ्यांना जुनी विहिर अथवा इनवेल बोअरिंग या बाबीपैकी त्यांच्या मागणीनुसार एकाच बाबीचा लाभ देण्यात यावा.

८. **पाईप लाईन :-**

या बाबीकरिता नाबार्डने निर्धारित केल्याप्रमाणे येणा-या प्रती मिटर खर्चाच्या मर्यादेत ५० % अनुदान देण्यात यावे. एका लाभार्थ्यास जास्तीत जास्त ३०० मीटर पाईप लाईनसाठी अनुदान देण्यात यावे. नाबार्डच्या याबाबतच्या निकषात ज्यावेळी बदल करण्यात येईल त्यावेळी हे बदल या योजनेत लागू होतील.

९. **पंप संच :-**

या बाबीअंतर्गत तेल, विद्युत इंजीन, पंप संचाचा पुरवठा आदिवासी विकास विभागाबाबत जे निकष ठरविण्यात आले आहेत त्या निकषाप्रमाणे १०० टक्के अनुदान देण्यात यावे. आदिवासी विकास विभागाच्या लक्ष्याच्या धोरणाप्रमाणे ज्यांच्या शेतजमिनीचे क्षेत्र ४ हेक्टर पेक्षा कमी आहे अशा लाभार्थ्यांचा सहभाग म्हणून रुपये २५० व शेतजमिनीचे क्षेत्र ४ हेक्टर पेक्षा जास्त आहे. अशा लाभार्थ्यांना सहभाग रुपये ५०० इतका राहिल. आदिवासी विकास विभागाने या घटकाच्या खर्चाचे निकषात बदल केल्यास ते बदल योजनेकरिता लागू राहतील.

१०. **नविन विहिर :-**

या घटकासाठी ग्राम विकास व जलसंधारण विभागाच्या दशलक्ष विहिर ह्या कार्यक्रमांतर्गत (गंगा कल्याण योजना) जे आर्थिक निकष वेळोवेळी निर्धारित करण्यात येतील त्या निकषाप्रमाणे अनुदान देय राहिल. त्यानुसार लाभार्थ्यास रुपये ४२,०००/- ते ६१,५००/- इतके अनुदान देय राहिल. तसेच शासन पत्र क्रमांक विधया१००२/प्र.क्र.७३/भाग-१/२१ अ, दिनांक १३ मार्च, २००३ अन्वये या योजनेअंतर्गत किमान अट ०.४० हेक्टर निश्चित कण्यात आली आहे. त्यानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

या योजनेअंतर्गत जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत त्यांच्यासाठी या योजनेअंतर्गत अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ६१,५००/- इतकी राहिल व जे लाभार्थी नविन विहिर ह्या घटकाचा लाभ घेणार नाही त्यांचे साठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ३०,०००/- इतकी राहिल.

११. **शेततळे :-** मृद व जलसंधारण विभागाच्या निकषानुसार रोजगार हमी योजनेच्या मापदंडानुसार रुपये ३५०००/- पर्यंत १००% देय राहिल.

१२. **परसबाग :-** या योजने अंतर्गत परसबाग विकास कार्यक्रमासाठी अनुदानाची मर्यादा प्रति लाभार्थी रु.२००/- इतकी राहिल.

१३. **ताडपत्री पुरवठा**:- या योजनेअंतर्गत ताडपत्री पुरवठा या घटकासाठी रु.१०,०००/- च्या मर्यादेत १००% इतकी अनुदान देय राहिल.

१४. **तारेच कुंपण**:- या योजनेअंतर्गत तारेचे कुंपण या घटकासाठी रुपये १५,०००/- च्या मर्यादेत १००% अनुदान देय राहिल.

१५. **धान्य कोठी**:- (केंद्र शासनाच्या धान्य वाचवा योजनेनुसार) या योजनेअंतर्गत धान्य कोठी करिता रुपये १५,०००/- च्या मर्यादेत १००% अनुदान देय राहिल.

१६. **तुषार / ठिबक**:- या योजनेअंतर्गत तुषार / ठिबक सिंचन संचासाठी रुपये २५,०००/- प्रति हेक्टरच्या मर्यादेत १००% अनुदान देण्यात यावे.

अनुदानाची विरुक्ती :-

या योजनेअंतर्गत वरील १७ बाबीसाठी अनुदान देण्यात येते. तसेच इतर योजनामधूनही अनुदान देण्याची तरतूद आहे. तेव्हा लाभार्थ्यास एकाच बाब/घटकासाठी दोन योजनेमधून अनुदान मिळणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

परिशिष्ट-(दोन)
विशेष घटक योजनेंतर्गत अनुसूचित जाती/नवबौध्द शेतक-यांना
कृषि विकासासाठी अर्थसहाय्य देण्याची योजना.

(एक) योजनांचे उद्दिष्ट

दारिद्र्य रेषेखालील अनुसूचित जाती व नवबौध्द शेतक-यांचे उत्पादन वाढवून त्यांना दारिद्र्य रेषेच्यावर आणणे.

(दोन) लक्षित लाभार्थी :-

या योजनेमध्ये अनुसूचित जाती व नवबौध्द शेतक-यांची निवड करताना खालील निकष राहतील.

- १) जमिन धारणा शेतक-यांजवळ त्यांच्या स्वतःच्या नावे ६ हेक्टर किंवा त्यापेक्षा कमी शेत जमीन असावी. जमिन धारणेचा दाखला ७/१२,८ अ मध्ये घेण्यात यावा.
- २) जातीचा दाखला:- लाभार्थी हा अनुसूचित जाती व नवबौध्द शेतकरी असला पाहिजे. दारिद्र्य रेषेखालील (बीपीएल) यादीमध्ये या अनुसूचित जातीच्या व्यक्तीचे नांव असेल त्याला ग्रामसेवक /तलाठी/गटविकास अधिकारी यांच्या सहीचे कागदपत्र चालतात. याच धर्तीवर विशेष घटक योजनेंतर्गत दारिद्र्य रेषेखालील अनुसूचित जातीच्या व्यक्तीसाठी ज्या योजना असतील त्या योजिनांकरिता समाजकल्याण विभागातील दिनांक ७ जानेवारी, १९९७ चे परिपत्रकातील सुचनांप्रमाणे पुन्हा तहसिलदार यांच्या सहीचा जातीचा दाखला आणणे आवश्यक राहणार नाही.
- ३) उत्पन्नाचा दाखला :- ज्या लाभार्थी शेतक-यांचे सर्व मार्गाने मिळणारे आर्थिक उत्पन्न रुपये २०,०००/- पर्यंत आहे अशा शेतकऱ्यांना लाभ देण्यात यावा.
- ४) लाभार्थींना अनुदान देताना खालीलप्रमाणे प्राधान्यक्रम लक्षात घेऊन अनुदान देण्यात यावे.
 - अ) रुपये ६,०००/- पेक्षा कमी उत्पन्न असलेल्या शेतक-यांना प्रथम प्राधान्य
 - ब) रुपये ६,०००/- ते ८,५००/- पर्यंत उत्पन्न-द्वितीय प्राधान्य
 - क) रुपये ८,५००/- ते २०,०००/-पर्यंत - तृतीय प्राधान्य
५. शेतकरी स्वतःशेती विकास योजनेची कामे हाती घेण्यास उत्सुक असावा.

(तीन) योजनेच्या अंमलबजावणीचा कालावधी:-

या योजनेंतर्गत निवड करण्यात येणा-या प्रत्येक लाभार्थीसाठी योजना राबविण्याचा कालावधी दोन वर्षांचा राहिल. म्हणजेच लाभार्थीची निवड झालेले वर्ष व त्यांचे पुढील वर्ष अशा दोन वर्षांच्या कालावधीत लाभ देण्यात यावा.

(चार) खर्चाचे निकष :-

उपरोक्त योजनेंतर्गत विहित बाबीवर करावयाच्या खर्चाचे निकष व त्याखाली मार्गदर्शक सूचना परिशिष्ट (एक) मध्ये देण्यात आलेल्या आहेत.

(पाच) प्रकल्प तयार करणे:-

उपरोक्त योजनेंतर्गत लाभार्थीची निवड करण्यासाठी तालुक्यातील गटविकास अधिका-यांना कृषि अधिकारी (विघयो) यांचेमार्फत केलेल्या नमुन्यांत पात्र लाभार्थींकडून अर्ज मागवून घ्यावेत. अशाप्रकारे तयार केलेली यादी गटविकास अधिका-यांना परिच्छेद (सहा) मध्ये नमूद केलेल्या जिल्हा निवड समितीला सादर करावी.

(सहा) जिल्हा निवड समिती :-

या योजनेंतर्गत गटविकास अधिका-यांनी तयार केलेल्या यादीमधून लाभार्थीची निवड करण्यासाठी जिल्हास्तरावर एक जिल्हा समिती असेल या समितीचे गठन पुढीलप्रमाणे असेल.

१) अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	अध्यक्ष
२) जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	सदस्य
३) कार्यकारी अभियंता, लघुसिंचन, जिल्हा परिषद	सदस्य
४) भूजल सर्वेक्षण यंत्रणेचे जिल्हास्तरीय अधिकारी	सदस्य
५) समाज कल्याण अधिकारी	सदस्य
६) कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद	सदस्य सचिव

(सात) लाभार्थीची निवड रद्द करणे.

लाभार्थीच्या निवडीचे अधिकार परिशिष्ट (सहा) मध्ये नमूद केलेल्या समितीला राहतील. परंतु खालील कारणामुळे काही लाभार्थीची निवड रद्द करणे क्रमप्राप्त राहिल.

- १) निवड झालेला शेतकरी मयत झाल्यास;
 - २) निवड झालेल्या शेतक-यांने आपली सर्व शेतजमिन विकून तो भूमीहीन झाला असल्यास;
 - ३) निवड झालेला शेतकरी गाव सोडून इतरत्र कायम राहण्यास गेल्याने;
 - ४) निवड झालेला शेतकरी शेती विकास योजना हाती घेण्यास उत्सुक नसल्यास;
 - ५) निवड झालेल्या शेतक-यांने अर्थसहाय्य घेण्याचे नाकारल्याने;
 - ६) निवड झालेल्या शेतकरी या योजनेखाली घेतलेल्या अनुदानाचा गैरवापर करत असल्यास;
 - ७) लाभार्थीची निवड शासनाने विहित केलेल्या निकषानुसार न झाल्याचे आढळून आल्यास;
- वरील परिस्थितीमुळे लाभार्थीची निवड रद्द झाल्यास नव्याने लाभधारकांची निवड करताना खालील मार्गदर्शक तत्वानुसार कार्यवाही करावी:-

१) मयत झालेल्या लाभधारकाऐवजी शक्यतो वारसांची निवड करावी व शिल्लक राहिलेले अर्थसहाय्य त्यांना देण्यात यावे.

२) लाभार्थींनी विक्री केलेल्या जमिनीवर अर्थसहाय्य दिले गेले असल्यास व अशी जमीन विकत घेणारी व्यक्ती जर योजनेमध्ये निवडीस पात्र असेल अशा लाभार्थींची निवड करून उर्वरित अर्थसहाय्याचा लाभ देण्यात यावा.

वरील कारणामुळे लाभार्थीची निवड रद्द करून त्याऐवजी विहित केलेल्या अटीची पूर्तता करणा-या दुस-या पात्र लाभार्थीची विहित पद्धतीने निवड करावी.

(आठ) अनुदानाचा गैरवापर करण्यास प्रतिबंध

या योजनेत निवड झालेल्या शेतक-यांनी अनुदानाचा गैरवापर केल्याचे आढळून आल्यास, अशा लाभार्थीकडून अनुदानाची वसुली करण्यात येवू नये, मात्र अशा लाभार्थींचे नांव काळ्या यादीत घालून सर्व संबंधितांना ही यादी पाठविण्यात यावी. या योजनेअंतर्गत निवड झालेला शेतकरी अर्थसहाय्याचा दुरुपयोग करणार नाही यासाठी वेळोवेळी योजना राबविणा-या अधिका-यांनी भेटी देवून तपासणी करावी व दिलेल्या प्रत्येक भेटीची नोंद त्यांच्या दौ-यांच्या दैनंदिनीत ठेवावी.

२) लाभार्थीची निवड शासनाने विहित केलेल्या निकषानुसार न झाल्याचे आढळून आल्यास अशा चुकीच्या निवडीबाबत तसेच लाभधारकाला देण्यात येणा-या अनुदानाच्या रक्कमांबाबत काही गैरव्यवहार आढळून आल्यास त्याची जबाबदारी निश्चित करून संबंधित अधिका-यांकडून लाभार्थींना दिलेल्या अर्थसहाय्याची वसुली करण्यात येईल.

(नऊ) अनुदानाचे स्वरूप/पद्धती :

या योजनेअंतर्गत निवड केलेल्या लाभार्थींना देय अनुदानाची रक्कम रोख रक्कमेचे स्वरूपात न देता वस्तुरूपाने द्यावयाची आहे, व जेथे आवश्यक असेल त्या बाबींसाठी अशा लाभार्थींचे बँकेत खाते उघडून अनुदानाची रक्कम लाभार्थींच्या खात्यात जमा करण्यात यावी.

या योजनेमध्ये दहा बाबींवर अर्थसहाय्य देण्यात येत असेल तरी या सर्वच बाबींचा लाभ लाभार्थीस आवश्यक आहे, असे अभिप्रेत नाही. मात्र कोणत्या बाबींची लाभार्थींना निकड आहे हे लाभार्थींना विचारून /निश्चित करून त्याप्रमाणे लाभ देण्यात यावा. उपरोक्त योजनेतर्गत जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार आहेत त्यांच्यासाठी अनुदानाची कमाल मर्यादा रुपये ६१,५००/- इतकी राहिल. परंतु जे लाभार्थी नविन विहिर या घटकाचा लाभ घेणार नाहीत त्यांना अनुदानाची मर्यादा रुपये ३०,०००/- इतकी राहिल.

(दहा) लेखा पद्धती : लाभार्थींना देण्यात येणा-या बाबवार अर्थसहाय्याची योजना निहाय, बाब निहाय व लाभार्थी निहाय नोंद करण्याकरीता पंचायत समिती स्तरावर रजिस्टर ठेवण्यात यावे व त्यामध्ये लाभार्थींना देण्यात आलेल्या अनुदानाची बाब निहाय नोंद ठेवण्यात यावी.

तसेच लाभार्थींना दिलेल्या अर्थसहाय्याची लाभार्थी स्तरावर नोंद ठेवण्यासाठी लाभार्थी नोंद पुस्तिका देण्यात यावी या नोंद पुस्तिकेत दिलेल्या अर्थसहाय्याची नोंद संबंधित अधिकारी वेळोवेळी न चुकता करतील.

(अकरा) खर्चाचे नियोजन : प्रत्येक लाभार्थीची आर्थिक स्थिती, त्यांची एकूण जमीन व इतर साधनांची उपलब्धता विचारात घेवून त्या लाभार्थीस कोणकोणत्या बाबींवर अर्थसहाय्य द्यावयाचे आहे, याबाबतचा आराखडा लाभार्थी बरोबर चर्चा करून तयार करावा. अशा प्रकारचा आराखडा तालुका स्तरावर कृषि अधिकारी (विषयो) व जिल्हा स्तरावर संबंधित जिल्हा कृषि अधिकारी (विषयो) यांनी तयार करावा व त्याप्रमाणे बाबवार खर्चाचे नियोजन करावे.

(बारा) मासिक प्रगती अहवाल :- योजनेचा मासिक प्रगती अहवाल विहित केलेल्या प्रपत्रात प्रत्येक महिन्याच्या ७ तारखेपर्यंत कृषि आयुक्तालयाकडे पाठविण्यात यावा व कृषि आयुक्तालयाने एकत्रित अहवाल प्रत्येक महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत शासनास सादर करावा.

(चौदा) प्रसिध्दी :- या योजनेची माहिती सामान्य लोकांना व्हावी या दृष्टीने कृषि आयुक्तालयातील कृषि अधिकारी तसेच कृषि सहसंचालकाच्या कार्यालयातील सहाय्यक कृषि माहिती अधिकारी यांनी वरील योजनांना जास्तीत जास्त प्रसिध्दी द्यावी. त्यासाठी त्यांनी त्यांच्या क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्थांशी संपर्क साधून त्यांच्यामार्फत देखील प्रसिध्दी द्यावी. या योजनेची माहिती पंचायत समिती स्तरावर गट विकास अधिकारी, कृषि अधिकारी (विघ्नयो) तसेच जिल्हा स्तरावर जिल्हा परिषदेतील जिल्हा कृषि विकास अधिकारी (विघ्नयो) यांच्याकडे उपलब्ध राहिल.